

ראיון עם פול סכאון. כביתו ברמת השרון.
ביום ד' 16.5.84

- שלמה: על פי המלצתו של אחיך הנרי סכאן, באתי לראיון אותך על פעילותך בארגון "ההגנה" באלג'יר. היכן היית בשנים 1942-1946?
- פול: לאחר השתתפותי במחתרת היהודית באלג'יר בשנים 1941-1942, החל מהקמת אולם התעמלות על שם ge'o gras ועד לנחיתת כוחות בנות הברית ב-8.11.42, התגייסתי בהתנדבות לכוחות צרפת החופשית במאי 1943. בכריגדה השנייה, כאוגדה הראשונה של צרפת החופשית, * לחמתי באיטליה ובצרפת. נפצעתי פעמיים, ושוחררתי מהצבא ב-1.10.45, לאחר אשפוז בבית-חולים צבאי - בחזרתי לאלג'יר נודע לי שאחותי לורט (כיום רות שחר, בקיבוץ רג, עלתה לארץ ישראל. התחתנתי ביוני 1946. זמן קצר לאחר מכן הפכתי לפעיל ציוני. באותה תקופה היה באלג'יר אפרים פרידמן, כשליח לענייני עליה והגנה. אחי הצעיר הנרי, ובן-דודי אילן ברנס שיתפו אז פעולה איתו. זו הייתה תקופה של ארגון ההעפלה מחופי אלג'יריה. היה צורך לפעול בחשאיות, עקב נוכחותם של בלשים וסוכנים בריטים באזורנו, שעקבו בעיקר על הפלגות מעפילים בים התיכון - כי בריטניה ידעה שצרפת היתה מגישה את עזרתה המעשית למעפילים לארץ ישראל, באותן השנים.
- הוקס באלג'יר ארגון מקומי לעידוד העליה וההעפלה בהשתתפות עזר שקי ז"ל רימון יונתן, זאק לזארוס ועוד אישים מהקהילה שהגישו את מלוא עזרתם לאפרים פרידמן;
- שלמה: הייתי רוצה לקבל פרטים נוספים על פעילותו של זאק לזארוס באלג'יר.
- פול: לזארוס הגיע מצרפת אחרי שחרור אלג'יריה. בצרפת, בימי המלחמה, לחם במסגרת המחתרת ה'.
- שלמה: אפרים פרידמן סיפר לי, שהוא החליף את לזארוס בפיקוד ההגנה בצפון-אפריקה, האם לזארוס היה מפקד ההגנה בצפון אפריקה מטעמו של פולנסקי?
- פול: לא. הוא לא מילא תפקיד כזה - שאלתי אותו, בזמן האחרון בפאריס,

* 2^e Brigade a' la 1 = Division de la France Libre

הכריגדה השנייה הזו קיבלה לאמר מכו השם: 2^e = Re'giment d'hafanteire Coloniale.

האם הוא זוכר את חלקו בפיקוד ההגנה והוא השיב לי במפורש שלא; והוסיף כי לקח חלק בענייני ההגנה רק במסגרת ועד הכתרון באלג'יר שהוקם ב-1948 עת נתמנית למפקד ההגנה באלג'יריה.

זאק לזארוס הגיע לאלג'יר כנציג ה-O.R.T.* לניהול בית-ספרה- החליף אותו אחר כך אמסאלם. באלג'יר הוא התחתן עם בתו של עזר שרקי. הוא עמד גם כראש "ועד יהודי אלג'יריה למחקרים סוציאליים".

שלמה: האם הוא בא במקומו של רוברט ברונשוויק, מייסד אותו הועד?

פול: פרופסור אבולקר, נדמה לי, עמד בראש הועד הזה.

בשנת 1947 שיתפתי פעולה עם אפרים פרידמן ויאני אבידוב ז"ל בארגון ההעפלה באלג'יר.

שלמה: מה ביקשו ממך השליחים באופן מיוחד?

פול: נתבקשתי למלא שליחויות מסוימות, אך במיוחד עסקתי, בקבלת פני העולים ממרוקו באלג'יר, בסידורם במחנה העליה, וגם בקיום שמירה על אותם המקומות בהם נקלטו אותם העולים. נתבקשתי, יחד עם עוד פעילים מקומיים, להגיש עזרה חומרית ומעשית לאותם המועמדים להעפלה - היינו צריכים ללוות בתור את המעפילים אל החוף, ובחשאי - כי ארגון ההעפלה נערך במחתרת. היו שלוש הפלגות מחופי אלג'יריה.

שלמה: מי עסק ביחסים עם השלטונות הצרפתיים?

פול: יחד עם השליחים אפרים פרידמן ויעקב כרוז, נרתמו לפעולה זאת עזר שרקי, אלי גוזלן וזאק לזארוס. חששנו בעיקר מהתערבות הבריטים, פן יעצרו אותם המעפילים ויחזירו רותם לאלג'יריה, על כן כל פעולותינו נערכו בחשאי ומכסימלית. ובודאי שמרנו מכל משמר על מחנה העליה מפני התנקשות מצד האוכלוסייה המקומית המוסלמית.

שלמה: ההעפלה מצפון-אפריקה נסתיימה בדצמבר 1947.

פול: ההפלגה האחרונה התקיימה בנובמבר 1947 Guyot ville

מערבה לאלג'יר - הצלחנו להעלות על הספינה רק חלק מהמעפילים (שהגיעו לארץ בדצמבר 1947 בספינת "הפורצים"). כי באותו ערב הופתענו וכותרנו על ידי כוחות משטרה, בעת שעסקנו בהעברת האנשים מן החוף לספינה. בעלי אחוזה ואיכרי הסביבה ששמעו רעש בלתי רגיל על החוף, מצויידיים כרובים יצאו אל החוף לעזרת הז'נדרמיה הצרפתית. אני כעצמי נעצתי על ידי איכר צרפתי שכיוון את נשקו אלי. פחדתי פן יירה בי מתוך כהלה. אמרתי לו תיכף ומיד: "איננו שודדים ולא מבריחים - אנו אזרחים צרפתיים העוזרים ליהודים להפליג לארץ-ישראל - אל תפחד, אין בידי כל נשק".

שלמה: מהי הסיבה לדעתך, שגרמה לכשלון ההפלגה השלישית הזאת?

פול: נכשלנו חלקית, כי בכל זאת הצלחנו להעביר כ-50 איש לספינה. אחי, הנרי סבאון היה על אותה ספינה. נתבקשתי אז, על-ידי אפרים פרידמן, ללוות למרסיי את המבריח שהיה מיועד לנווט את הספינה מאיטליה לחוף, למקום המדויק בו

היינו צריכים להעלות את אנשינו. זה, היה מכריח סיגריות מספרד לחופי אלג'יריה. מסרתי את המבריח לידי של אחי במרסיי. למבריח הזה היה חסרון אחד: הוא היה מכור למשקאות חריפים. ממרסיי, אחי והמבריח עברו לאיטליה והגיעו לנמל לה ספציה שם עלו על אותה ספינה.

שלמה: למה ואיך הוזעקו כוחות המשטרה ל- Guyotville ?

פול: הם הוזעקו עקב האיתוחים שהפנינו בחשכה לספינה.

שלמה: האם לא היה קיים הסכם או שיתוף פעולה בין מארגני ההעפלה לבין אנשי הממשל הצרפתי המחוזי?

פול: הייתה הסכמה חשאית רק בדרגים הגבוהים של הממשל הצרפתי, שהושגה בין אפרים פרידמן לבין מזכיר הממשלה Andre' Pelabon, וניתנה הבטחה שבמידה ותתעורר איזו שהיא בעיה בפעילותנו הוא יפתור אותה. אך כמזכיר כללי של הממשלה, הוא לא היה יכול להעביר לדרגים הנמוכים, כגון המשטרה, הודעה מפורשת שצרפת תומכת בהפלגת המעפילים לארץ ישראל. כי באופן רשמי צרפת הבטיחה לבריטניה, בת בריתה, לא להגיש עזרה למעפילים. בעצם יוזמי ההזעקה לכוחות המשטרה היו איכרים צרפתיים. הספקנו לאותת לספינה שקרחה תקלה על חוף. גם האנשים האחרונים שהצליתו לשוט בסירה מן החוף אל הספינה, הביאו לידיעת הקברניט על נוכחותם של כוחות משטרה במקום. והודת לכך הספינה הרימה עוגן וברחה. בדרכה בים התיכון בקרבת סיציליה, הועברו 50 המעפילים מאלג'יר לספינה אחרת, בשם "הפורצים", שהפליגה מצרפת ובה כ-120 מעפיל. ב-4.12.47 ירדו על החוף בתל-אביב כ-167 מעפילים מאירופה ומצפון אפריקה, שהגיעו בספינת "הפורצים".

שלמה: לאחר תקופת ההעפלה מאלג'יר, החלה תקופה חדשה של העליה מצפון אפריקה, דרך אלג'יר וצרפת.

פול: תוך גילוי אפשרויות חדשות, עסקנו באופן רשמי בארגון העליה באלג'יר חל מפנה אדמינסטראטיבי בעבודתנו. התארגנו מחדש לשם העברת המועמדים לעליה למחנות במרסיי (צרפת). לשם כך, רכשנו בית-המלון "אלטלנטיד" Atlantide ובו קלטנו את העולים שהגיעו בעיקר ממשפחות שרקי ויונתן התגייסו לשיקום אוחו בית מלון שעמד על גבעה באלג'יר (Le Fraîs Vollon). כמובן שאותו מבנה לא הספיק לשיכונם של מאות העולים. על כן העמדנו אוהלים בחלקת האדמה שהיתה בבעלות המלון ובקרבתו. זה היה מעין מחנה מעבר בהנהלתו של ידידי (Lucien Reubel). דאגנו לכלכלתם של האנשים ובעיקר לסידור ניירות להפלגתם מאלג'יר לצרפת.

שלמה: יעקב כרוז היה אז באלג'יר כשליח "המוסד לעליה ב'". ...

פול: כן - הוא פעל בשקט. עלי להוסיף שהחל מדצמבר 1947 ארגון העליה התנהל ללא קשר ובנפרד מארגון ההגנה באלג'יריה. האחראי לענייני "הגנה" בצרפת ובצפון-אפריקה היה פול פולונסקי, אחד המפקדים של המחתרת והמתגוננות היהודית בצרפת

כשנות הארבעים, בימי המלחמה. אפרים פרידמן עמד בקשר איתו. ובאותה עת, היה כפאריס עמנואל נשרי, והוא קיבל אז את פיקוד "ההגנה" בצרפת ובצפון אפריקה. דרך אגב, עמנואל נשרי שימש נספח צבאי של מדינת ישראל בצרפת, כשגרירות ישראל. שליחותו של עמנואל נשרי, לפני הקמת מדינת ישראל, נועדה בין היתר לעזור לפולנסקי וגם להעניק אוטונומיה לארגון "ההגנה" באלג'יריה.

אחי הנרי, השתתף בקורס מפקדי "הגנה" בצרפת ב-Sataunay והוא נתמנה בחום הקו למפקד "ההגנה" באלג'יריה - הוא היה בן 20 בשנת 1947. כעבור מספר חודשים ביקר עמנואל נשרי באלג'יר... .

שלמה: האם אתה זוכר את מועד ביקורו?

פול: זה היה בסוף דצמבר 1947 או בראשית ינואר 1948. אז, אחי הצעיר הציע לעמנואל נשרי להעביר את פיקוד ההגנה לידי, היות והייתי יותר מבוגר ויותר מנוסה מבחינה צבאית. הצעתו נתקבלה, ונתמנית על ידי עמנואל נשרי כמפקד ההגנה באלג'יריה. ישבנו ביחד מספר ימים ועיבדנו תכנית לארגונה המחודש של ההגנה באלג'יריה. הקמנו "ועד בטחון" מרכזי לכל אלג'יריה בהשתתפות עזר שרקי, זאק לזארוס, מוריס סבאון (אבי), ורימון יונתן* ז"ל. תפקידיו של "ועד הבטחון" המרכזי היו: לפנות ישירות ובאופן רשמי לשלטונות הצרפתיים בשעת הצורך, לקיים קשרים עם כל הארגונים הקהילתיים ולעזור למפקד ההגנה המקומי ליישום ההחלטות שיתקבלו במשותף, הוקם נוסף לכך מטה "ההגנה" באלג'יר בהשתתפות: אילן ברנס (אחראי לגיוס חברים חדשים לארגון) הנרי סבאון (אחראי לאימון החברים) אלימה טיביקה (אחראי בעניני מודיעין), מוריס זלפאטי (אחראי לנשק לציוד ולסליקים).

התחלנו לגייס חברים חדשים לארגון ההגנה באלג'יר ופרכריה. הקמנו "כיתות", ושלחנו צעירים רבים להשתלמות במחנה בהגנה בצרפת (ב-Sataunay

שלמה: כמה אנשים אורגנו בכיתות ההגנה?

פול: בהתחלה היינו כשלושים איש באלג'יר בלבד.

לאחר מכן הקמנו בערים נוספות סניפים של ההגנה. הנרי סבאון ואילן ברנס סיירו בקהילות שונות, גייסו צעירים והקימו כיתות "הגנה" ברוב הישובים. בקונסטנטינ הקימו "ועד בטחון" בראשותו של נשיא הקהילה מר גוזלן ובהשתתפותם של מר טוביאנה ומר חלימי (בנו של הרב הראשי ברונסטנטיין). גם בעיר בון, עם הרב הראשי נאורי, ובבטנר עם הרב לאלום, ייסדנו "ועדי בטחון". באוראן הוקם ועד בטחון, בראשותו של סם אזואלוס (חושב ישראל כיום) ובעיר טלמסן הוקם סניף ההגנה.

כל הפעילות הזאת החקימה בשנת 1948, שנה שפיקדתי על ארגון ההגנה.

קיבלנו נשק ותחמושת דרך צרפת...

שלמה: קיבלתם נשק ותחמושת בשנת 1948? לא יכולתם לרכוש נשק באלג'יריה עצמה?

- פול: רכשנו קצת נשק באלג'יריה אך את רוב הנשק קיבלנו ממרכז "ההגנה" בצרפת....
- בנשק זה אומנו צעירים רבים בכל אלג'יריה (פירוק והרכבת הנשק וגם ירי).
כל האימונים התנהלו במחתרת.
תפקידה הראשון של ההגנה היה לאבטח מרכזי העולים באלג'יר. חששנו מחגובת
התושבים המקומיים המוסלמיים.
- שלמה: האם היה קיים ארגון "ההגנה" יהודית בכל אזור בו התגוררו יהודים?
פול: בהחלט... לדוגמא, באלג'יר ארגנו עמדות הגנה וסליקים בשכונה המסחרית
היהודית ברחובות הבאים:
כל חבר "הגנה" היה יודע היכן להתייצב בשעת הצורך - לקראת מפקד כיתתו, היה
מתייצב בעמדה קבועה ומצטייד שם בנשק. סטודנטים יהודים רבים גוייסו לארגון
"ההגנה", במסגרת כיתות סטודנטים, בראשותם של רוג'ר טכול ופייר הטל.
גם שירות לעזרה ראשונה הוקם בראשותו של ד"ר ג'ו באקרי. עשינו את כל
הדברים האלה לפני הכרזת קום מדינת ישראל.
- שלמה: כמה צעירים יהודיים הצטרפו לשורות ההגנה בתום שנת 1948?
פול: בכל אלג'יריה היו כ-400 חברים בארגון ההגנה בספטמבר 1948. אלה חברי ההגנה
שנשבעו אימונים ואומנו בכיתות ההגנה באלג'יריה. בקונסטנטין, המקום הקריטי
כיותר באלג'יריה (בו האנטגוניזם היהודי-ערבי נמשך משנת 1934) קיבלו היהודים
בהתלהבות ארגונה של הגנה יהודית בקום - וצעירים רבים התנדבו לשרת בו.
במלחמת אלג'יריה בשנת 1956, ארגון "ההגנה" פעל למעשה ובהצלחה בעיקר
בקונסטנטין.
- שלמה: כמה זמן נשאת בתפקיד מפקד "ההגנה" באלג'יריה?
פול: הייתי מפקד "ההגנה" עד ספטמבר 1948. לאחר מכן, האחראיות על ארגון "ההגנה"
הועברה לידינו של שליח ישראלי במקום.
- שלמה: האם אתה זוכר שם המחליף שלך?
פול: אינני זוכר בדיוק את שמו. זה היה שליח ישראל בשם חיים או בן-ציון, הוא לא
ידע צרפתית דיו. נדמה לי שהוא היה ממוצא רוסי, איש חבר הקבוצות לא עסקתי
בענייני הגנה שנים אחדות, בשל עיסוקי הפרטיים. אך חזרתי לפעילות עם כואו של
אליעזר דובדבני, שליח "המוסד", לאלג'יר, בשנת 1955. באותה שנה אליעזר קיבל
את הפיקוד על ארגון "ההגנה" באלג'יריה, בראשית ימי מלחמת אלג'יריה.
- שלמה: ומה היה בין השנים 1949-1955?
פול: ארגון "ההגנה" היכה שורשים והתבסס בשנת 1948 בכל הארץ. זכור לי ביקורם
באלג'יר של שליחי "הארגון הצבאי הלאומי" לפני הכרזת המדינה. ביניהם היה
משה ארנס (שד הבטחון כיום) שנפגש עם ידידי אנדרה תמים, חבר המחתרת היהודית
באלג'יר ב-1942. ואנדרה תמים קיבל מידי משה ארנס את הפיקוד על האצ"ל באלג'יר.

- שלמה: נדמה לי שמשא ארנס היה מלווה בביקורו באלג'יר ע"י איש נוסף מ"הארגון הצבאי הלאומי", בחזר צעיר, יליד תוניסה בשם יהודה סעדה...
- פול: יתכן מאד. אז החלטנו לייצר ביחד בקבוקי מולוטוב ולהקים סליקים משוחפים מאותה תחמושת.
- שלמה: אחרי הקמת מדינת ישראל המצב נרגע - חלה נורמליזציה מסוימת בחיי היהודים. המתח ירד - וארגון "ההגנה" נכנס לתרדמה מסוימת. רוב הפעילות התנהלה בעיקר במישור האדמיניסטרטיבי בראשותם של שליחים ישראלים. נתבקשתי אז לעזור לשליחים שעסקו בענייני עליה. אחד הפעילים המקומיים שהמשיך לפעול בארגון ההגנה, לצד השליחים הישראליים, היה אמה טיביקה. תואיל עכשיו לספר על התקופה החדשה שהחלה בשנת 1956. באלג'יר היה קיים משרד הסוכנות היהודית ובו פעלו שליחים רבים מכל המחלקות. ביניהם, אפרים פרידמן ואליעזר דוברבני.
- פול: אליעזר דוברבני היה אחראי לכל ענייני הבטחון באלג'יריה. המלחמה באלג'יריה עוררה חששות, פן תפוצנה מהומות בין האוכלוסיה המוסלמית לבין האוכלוסיה היהודית.
- שלמה: התנשנויות נגד היהודים התחוללו בקונסטנטין בשנת 1956. אליואן חג'אג' ועוד שליח ישראלי היו באותה תקופה במקום, וארגנו את ההגנה היהודית ואף מתקפה ומרדף אחרי המתנקשים המוסלמים בתוך הרובע הערבי.
- פול: נכון מאד. כנגד זריקת הרימונים על בתי קפה יהודיים, חכרי ה"הגנה" הגיבו בפעולת תגמול מאד מוצלחת.
- שלמה: מצדי הגשתי את עזרתי לאליעזר דוברבני בקבלת נשק ותחמושת שהגיעו לאלג'יר בארגזים של רהיטים - קיבלנו מיכלים של ציוד שנאלצתי לאחסן במחסן עבודתי בבאב אל-אראד. קיבלנו תת מקלעים, מקלעים, אקדחים, רימונים ועוד...
- שלמה: עם פרוץ המרד באלג'יריה נגד הצרפתים בנובמבר 1954, היהודים הבינו שבטחונם החל להחערער והם הועמדו בפני דילמות קשות - האם לנקוט עמדה גלויה ורשמית בסכסוך הזה? הקהילה היהודית לא הייתה מסוגלת לצדד בעצמאות אלג'יריה. אחרת כיהודים צלפתיים, היו מאשימים אותנו בבגידה במולדתנו, צרפת. על כן הקהילה לא יכלה לנקוט עמדה לטובת ה-F.L.N. היא ניסתה "לחוס על העז והכרוב" (פתגם צרפתי שפירושו "להשתדל לצאת ידי חובה") ותמכה במחן זכויות לאזרחים המוסלמים באלג'יריה עד להפיכתם לאזרחים צרפתיים ופתיחת שערי המנהל הציבורי ובממשלת ופניהם אך מבלי להעניק להם עצמאות. אבל ה-F.L.N. לא הירפה והפעיל לחצים כבדים על הקהילה היהודית על מנת שתנקוט עמדה לטובתו.
- שלמה: הופעלו לחצים להתרמות כספיות לארגון ה-F.L.N. ...
- פול: בענין זה הופעלו לחצים אישיים על מספר יהודים, ולא על מכלול הקהילה.

שלמה: על אף כל הלחצים, ה-F.L.N הכין שיהודי אלג'יר נטו יוחר לצד הצרפתיים מאשר לצדו.

פול: כן, כי יהודי אלג'יר לא רצו לחזור מאה שנים אחורנית ולהיפך לנתינים אלג'יראים. מאותו רגע ארגון ה-F.L.N הכריז שהוא ינהל מלחמה לא רק נגד הצרפתים אלא גם נגד היהודים הצרפתיים - היו מקרים בודדים של יהודים שתמכו ביעדי ה-F.L.N בעיקר יהודים קומוניסטיים. הם עשו זאת באופן פרטי ולא בשם הקהילה. ולכן קהילת היהודים הרגישה בצורך לקיים בעצמה את ההגנה על חייה. היא פנתה לסנגורה הטבעי לצרפת להבטיח את קיומה. ממשלת גי מולה נענתה לפנייה והעמידה לרשותה את האמצעים להגנה על חייה נשק וחמושת אך היהודים לא הסתפקו בעזרה הזו. הם היו מעוניינים לקיים את ההגנה על חייהם בכוחות עצמם, ולכן הם פנו גם לממשלת ישראל. ממשלת ישראל הגישה את עזרתה המיידית באמצעות שיגור שליח מטעם "המוסד", אליעזר דובדבני, לשם ארגון יסודי של ההגנה היהודית באלג'יריה. דובדבני פנה, אז אלי לעזרה. הסכמתי לעזור לו, מבלי להיות מגוייס בקביעות-דבר שהיה מחייב נטישת עבודתי, כפי שעשיתי בזמנו, כשהייתי מפקד "ההגנה" (ב-1948).

עזרתי לו, בכל עת שנדרשתי, בקבלת משלוחי הנשק וחלוקתו בסליקים שונים ככל אלג'יר. אחריו, הגיע לאלג'יר שליח "המוסד", אית'אל עמיחי*, ארגון "ההגנה" באלג'יר קיבל תנופה חדשה, אך לא נאלץ לפעול רבות באלג'יר עצמה. בימים הסוערים של מלחמת אלג'יריה, חברי "ההגנה" היו תמיד על המשמר עם נשק, בעמדות שונות, בשכונות היהודיות באלג'יר.

שלמה: האם אי-פעם הופעל ארגון "ההגנה" בלוחמה ממשית, באלג'יר?

פול: באלג'יר, לא. אבל בקונסטנטין, כן. על אזור אוראן, אין בידי ידיעות מספיקות.

אך ידוע לי, שהקהילה היהודית באוראן התייצבה בגלוי לימין הארגון O.A.S שניהל מלחמת חורמה נגד המוסלמים האלג'יראים. ארגון "ההגנה", בארגון, לא נקט עמדה. יתכן מאד שחברים בודדים של "ההגנה" פעלו גם בשורות ה-O.A.S. ארגון ההגנה באלג'יר שמר כל הזמן על אופיו היהודי ולא השתלב במאבקי מלחמת אלג'יריה. מה היתה תגובת הקהילה היהודית באלג'יר, עם הופעת ארגון ה-O.A.S?

פול: תגובתה הייתה מאד חצויה, ולא אחידה. אישים בודדים מכין אנשי הממסד היהודי

תמכו בגלוי בארגון ה-O.A.S - ביניהם ז'אן גנסיה ואנדרה תמים*. מספר פעילים הן מ"ההגנה" והן מ"אצ"ל" תמכו ב-O.A.S באלג'יר. הם אף לחמו בשורותיו לאורך מלחמת אלג'יריה. יש לזכור כי באותה התקופה, ארגון ה-O.A.S לא היה אנטישמי.

הוא היה ארגון הימין הצרפתי האנטי-ערבי. אותו ארגון חיפש תמיכה בכל החוגים הצרפתיים, והוא מצא אותה גם בקרב הקהילה היהודית, במיוחד בין הצעירים היהודיים. גם אני בשלב מסויים גיליתי אהדה לארגון ה-O.A.S, לאחר רצח ידידי אמיל אטלן

* אית'אל עמיחי היה באלג'יר יחד עם אשתו ושלושת ילדיו.
* ג'אן גנסיה לחם ונפצע במלחמת העצמאות בישראל, המתנדב במסגרת המח"ל - חזר עם תום המלחמה לאלג'יר והפך לאיש הימין הקיצוני.
* אנדרה תמים עמד בראש האצ"ל באלג'יר. ג'אן גנסיה ואנדרה תמים חיים כיום בצרפת.

על-ידי אנשי ה-F.L.N באלג'יר. הוא נורא כראשו ברחוב, בפחד חנותו. כשראיתי את גווייתו בבית החולים הזדעזעתי וזעמתי! דעותי אז נשתנו ותמכתי במקצת בארגון O.A.S.

שלמה: פגשתי במרסיי בסוף שנות הששים יהודים אלג'ריאים בבית שלא הסתירו את השתייכותם ל-O.A.S. - ביניהם, משפחה אחת בשם גנסייה בעלת עמדה ציונית רביזיוניסטית.

פול: רבות המשפחות היהודיות באלג'יריה כשם גנסייה.

ז'אן גנסייה נאסר בתקופת "פוטש הגנרלים" באלג'יר בגלל פעילותו המשולבת בארגון ב-O.A.S. אך הוא זכה יותר מאוחר לחנינה. כיום הוא כותב את זכרונותיו על ארגון ה-O.A.S.

קשה לקבוע, באופן מוחלט, אם ה-O.A.S. צדק או שגה. אני בעצמי, אינני יודע. אלה היו אנשים שהתגייסו למאבק על רעיון מסויים - מאבקם, לדעתי לא היה שלילי.

באלג'יר היו אוהדים רבים לארגון ה-O.A.S. בצרפת, לארגון ה-O.A.S. היה אופי שונה, בעל נטייה אנטישמית. באלג'יר לא היתה לארגון כל נטייה אנטישמית.

אז, הצטיירו הדברים בפשטותם כך:

הערבים רצו את אלג'יריה עצמאית, אנשי ה-O.A.S. רצו לשמור על אלג'יריה הצרפתית. קשה היה לא לגלות אהדה לרצון ה-O.A.S.

שלמה: והיהודים נאלצו לתרום מכספם הן לארגון ה-F.L.N והן לארגון ה-O.A.S.

פול: נכון. כל הצרפתים באלג'יריה חוייבו בתשלום מס לארגון ה-O.A.S. וזה כלל את כל היהודים.

שלמה: מה היתה תגובת היהודים לאיסור היציאה מאלג'יריה, שהוכרז ע"י ארגון ה-O.A.S. ב-1961?

פול: אף אחד לא זז. לא היתה כל ברירה אחרת.

שלמה: מתי בוטל האיסור הזה?

פול: רק עם חתימת ההסכם בין ה-O.A.S. לבין ה-F.L.N. ה-F.L.N. הבין, שאין

להסתפק במשא ומתן עם ממשלת צרפת, ושיש לקחת בחשבון גם את האוכלוסייה הצרפתית

באלג'יריה. על כן הוא ניהל משא ומתן עם ארגון ה-O.A.S., וחתם איתו על

הסכמים רשמיים. כי ארגון ה-O.A.S. נשבע בשנת 1962, בהיוכחו שלא היה יותר

סיכוי לשכנע את ממשלת צרפת להמשיך ולקיים באלג'יריה שלטון צרפתי, שהערבים יקבלו

רק אבנים ומדינה הרוסה. אנשי ה-O.A.S. החליטו להחריב את כל ערי אלג'יריה

והם החלו למעשה בפיצוצים וחבלות. באלג'יר הם הרסו את בנין העירייה ובנין הממשל

המחוזי הכל החל להיהרס ולעלות באש, בראשית יוני 1962.

שלמה: כוחות הצבא הצרפתי לא התערבו לשם מניעת חכנית ההרס הזו?

פול: הצבא הצרפתי חתם, חודשים לפני כן, על כיתת נשק בינו לבין כוחות ה-F.L.N.,

לאחר הסכמי אוויאן. והוא נסוג מאזורים נרחבים, הסתגר בקסרקטינה והפסיק להתערב.

צבאות ה-F.L.N. החלו להופיע באזורים המפונים. בקושי רב היינו מבחינים בקיומם

בערים, בשכונות האירופאיות, כי שם שלט ארגון ה-O.A.S. והוא מנע את חדירתם.

באוראן התנהלו קרבות מרים בין אנשי ה-O.A.S. לבין כוחות ה-F.L.N. באלג'יר, ארגון ה-O.A.S. החל בהריסה שיטתית של מתקני ומבני העיר האירופאית. כשעזבתי את אלג'יר עלו אודי עשן מכל מקום, גויות רבות היו מוטלות בכל הרחובות וריחות איזמות נדפו. זו היתה חוויה זוועתית.

לבסוף, כשנוכח ה-F.L.N., שארגון ה-O.A.S. מוציא לפועל תכניותיו ההרסניות, הוא החליט לפתוח במו"מ עם מנהיגי ה-O.A.S. באלג'יריה וחתם הסכם איתם. לפי אותו ההסכם, הצרפתים היו רשאים להמשיך את שהייתם באלג'יריה, וחניכה כללית תוכרז עבור כל הלוחמים הצרפתים במקום. אבל, זה היה מאוחר מדי - התושבים הצרפתים בהמוניהם החלו לעזוב את אלג'יריה.

שלמה: על אף האיסור של ארגון ה-O.A.S.?

פול: לא. תיכף ומיד, עם חתימת ההסכם בין ה-F.L.N. לבין ה-O.A.S. הצרפתים לא רצו יותר להישאר באלג'יריה העצמאית.

הגירת מליון תושבים צרפתים (כולל יהודים) מאלג'יריה לצרפת החלה ונסתיימה בפרק זמן קצר ביותר.

שלמה: כמה זמן נמשכה ההגירה הזאת?

פול: היא נמשכה כשלושה חודשים - אנחנו עזבנו את אלג'יר ביום 12.6.1962, כשבוע או שבועיים לפני הכרזת העצמאות. המון אנשים צבאו וישבו, ימים ולילות על רציפי הנמל, על מנת לתפוס מקום באוניה.

שלמה: רק באוניות יצאו הצרפתים מאלג'יר?

פול: גם במטוסים. האנשים ישנו בשדות התעופה וברציפי הנמל. אוניות ומטוסים חצו את הים התיכון ללא הפסקה. כל נוסע מבוגר היה רשאי לצאת רק עם שתי מזוודות. אף אחד לא רצה להיתקע באדמת אלג'יריה ביום העצמאות, מחשש לפעולות נקם מצד האוכלוסייה הערבית.

שלמה: ארגון הגירת מליון צרפתים מאלג'יריה, בפרק זמן כה קצר, לא היה יכול להתנהל ללא תקלות ללא עזרתה הלוגיסטית העצומה של ממשלת צרפת...

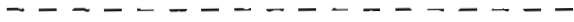
פול: בנמל מרסיי, הרגשתי בפעם הראשונה כחיי שאני פליט, בראותי אנשי הצלב האדום מגישים לנו שחיה וכיבוד קל. הפלגנו מאלג'יר, כאוניה בשם Ville D'oran ובה למעלה מאלף נוסעים.

תכננו אז לעלות מיד לישראל. עלינו לישראל עם שני ילדינו, והגענו בראשית תקופת המיתון. עלו איתנו עוד שתי משפחות, ידידים מאלג'יר, נסינו להתפרנס מעבודות קבלניות וחלקיות בבנין.

אני הייתי בקי, כבר בחו"ל בעבודות צביעה. אך היה שפל מסויים בענף הבנייה,

ב-1963 בישראל.

על אף העזרה שהוגשה לי ע"י "המוסד", כפעיל ותיק בארגון "ההגנה" באלג'יריה, לא הצלחתי להסתדר. העזרה שהוגשה לי לא היתה כל כך יעילה בשטח העבודה. מסיבות כלכליות גרידא לא יכולנו יותר להחזיק מעמד, ובצער רב לאתר שנה של נסיונות היקלטות החלטנו לחזור לצרפת. והשנה, בצאתי לפנסיה, עלינו סופית לישראל.

פול סבאון נולד באלג'יר בשנת 1921.

הנרי סבאון, אחיו, נולד בשנת 1927.

המאיון בודנה נהרגם מלכונתו לודג'יר
ד"ר המאיון : שלמה ברב

משרד המבחן
מחלקת המבחן
מס' 100
תאריך: 1963